

De zinloosheid *voorbij*

Gemeente van Christus,

Kent u dat: je hebt uren zitten werken aan een brief op de computer en plotseling is hij weg – alsof de computer hem opgegeten heeft. Zeker als je nog niet zo vaardig bent met computers, dan wil dat wel eens voorkomen. Of je bent al een hele tijd bezig met het schilderen van je kozijnen en je ontdekt na een paar uren werken dat je de verkeerde kleur gebruikt. Of je hebt zitten blokken op een repetitie en je wilt je gemiddelde er wat mee ophalen, maar als je nog eens in je agenda kijkt ontdek je dat je het verkeerde hoofdstuk hebt geleerd.

De zinloosheid van ons bestaan

Kent u dat? Dat moedeloze gevoel: ‘*Nee h , allemaal voor niets!*’. Vaak kun je op dat moment ook even helemaal niet meer de moed opbrengen om opnieuw te beginnen. Je energie en je moed is weg. Het was allemaal *zinloos* wat je deed.

Het gebeurt ook in het groot. Op je werk ben je bezig met een klus en de klant zegt af. Je hebt net de hele boekhouding op orde van je nieuwe klant en plotseling gaat hij naar je concurrent. Of je hebt een studie gedaan en je ontdekt zelf dat je eigenlijk helemaal niet gelukkig bent in de richting die je hebt gekozen. *Alles voor niets!* Of je hebt een eigen bedrijf opgebouwd met bloed zweet en tranen. Je hebt weken van 70 a 80 uur gemaakt, je gezin heeft gezocht onder de hele onderneming. En als je dan eindelijk denkt dat het gaat lopen, dat al je gezwoeg vruchten afwerpt, komt er een kredietcrisis en sta je aan de rand van een faillissement. Plotseling lijkt alles *zinloos* te zijn geweest.

Of nog veel erger: je bent zwanger en koestert het nieuwe leven en je maakt alles klaar voor de komst van de kleine – en dan gaat het fout. Mensen kunnen daar soms wel eens wat luchtig over doen, zo van: ‘ach je kunt toch wel weer zwanger worden...’ – maar voor jullie stort een wereld in en alles lijkt *zinloos*.

Zinloos. Dat is het woord dat we hier steeds horen. Alle energie, alle hoop, alle verwachting die we hebben geïnvesteerd is zinloos gebleken. Weggegooid geld, verspilde kracht, alle moeite voor niets... *zinloos*.

Vorbij het Zwitserlevengevoel

Daarom kunnen wij ons, denk ik, ook gemakkelijk verplaatsen in de situatie van de ballingen in Babel. De Israëlieten waren verbannen van hun eigen land en meegesleept naar een vreemd land. Alles wat ze hadden opgebouwd in hun leven was nu weg. Er woonden vreemden in hun huizen en de vijanden plukten de druiven van hun wijngaarden. Waar hadden ze nu hun hele leven voor gewerkt? Zinloos dus – totaal zinloos!

In onze tekst horen we deze verzuchting doorklinken. Maar dan wel in spiegelbeeld, want de profeet schetst een vooruitzicht dat precies het tegenovergestelde is van de verzuchting van het volk. Luister maar:

Zie, ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde [...].
Geen zuigeling zal daar meer zijn die slechts enkele dagen leeft,
geen grijsaard die zijn jaren niet voltooit. [...]
Zij zullen huizen bouwen en er zelf in wonen,
wijngaarden planten en zelf van de opbrengst eten;
in wat zij bouwen zal geen ander wonen,
van wat zij planten zal geen ander eten [...].
Mijn uitverkorenen zullen zelf genieten
van het werk van hun handen.
Zij zullen zich niet tevergeefs afmatten
en geen kinderen baren voor een verschrikkelijk lot.

Dat zijn woorden die precies de vinger op de zere plekken legt. Of misschien kunnen we beter zeggen: dat zijn woorden die zalf op de zere plekken smeert. Want *wat* een perspectief is dit, zeg! Een wereld waarin het woordje ‘zinloos’ niet meer bestaat! Dat verlangen we toch het meest van al. Reclamemakers vertellen ons dat het summum van geluk is: helemaal niets hoeven doen op een zonnig eiland met een *Bacardi Rum* in je hand en mooie vrouwen in bikini - het Zwitserlevengevoel. Maar ik denk dat het snel vervelen zou. Het ultieme geluk ligt immers in zinvol werken, in zinvol aanwezig zijn, in het kunnen oogsten van de vruchten van je arbeid. En dat beeld wordt hier geschetst.

Medicijn of pijnstiller

Toch vraag ik me af, wat dit nu precies voor beeld is. Jesaja heeft het hier ook over oud worden en sterven. Geen leven zal vroegtijdig worden afgebroken – zeker! –, maar in dit visioen blijven mensen wel sterven, op hoge leeftijd. Vaak denken we dat deze en dergelijke beelden van de profeten over de hemel gaan, over de plek waar we heen gaan na onze dood. Maar *hier* kun je er toch met recht aan twijfelen. Waarom spreekt de profeet hier dan nog over sterven?

Om u de waarheid te zeggen, denk ik dat we die vraag in de bijbel veel vaker moeten stellen: we *denken* wel dat het heel vaak en heel veel over de hemel gaat in de bijbel – zelfs zoveel dat het NBG haar glossy magazine over de bijbel *Hemel* heeft genoemd –, maar *is* dat wel zo? Denkt u eens met mij mee; wat zou het betekenen als het in deze tekst over de hemel zou gaan? Dan is de strekking: *hier* op aarde is alles zinloos en beperkt. *Hier* lopen we voortdurend tegen de grenzen aan. *Hier* gaan mensen te vroeg dood, *hier* vechten mensen tevergeefs tegen slopende ziektes, *hier* is al ons werk zinloos. *Maar straks*, na onze dood, *dàn* wordt alles beter. Of met de woorden van Jodocus van Lodensteyn: ‘*Het oog omhoog, ’t hart naar boven, hier beneden is het niet...*’.

Eigenlijk wordt dan de aarde opgegeven. Het doet ook denken aan dat oude kinderliedje dat velen van ons nog wel kennen uit de bundel van Hanna Lam:

Nu gaan de bloemen nog dood.
Nu gaat de zon nog onder.
En geen mens kan zonder
water en zonder brood.
*Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw,
de hemel en de aarde...*

Daar is geen dorst of verdriet.
Daar zal God ons omgeven.
Daar is gelukkig leven
en het eindigt niet.
Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw...

Velen hebben dat lied gekoesterd en zich eraan vastgeklampt. Als je aanloopt tegen de zinloosheid en wreedheid van dit leven dan wil je met alle macht geloven in een leven dat anders is. En dus moeten we *wachten...* ‘stil maar, wacht maar’. Maar is dat nu echte troost? Is dat echt zalf op de wond van het

bestaan? Is dat helend? Of is het eigenlijk alleen maar een... *pijnstillert*? Is het de geestelijke morfine die we onszelf inspuiten om de ondraaglijke pijn van dit leven te kunnen uithouden?

U zult het vast wel eens vaker hebben gehoord dat precies dit het oordeel was dat de filosoof Karl Marx over de religie had. De hoop op een betere wereld na de dood is als een verdovend middel. Hij schreef:

'Religie is de zucht van het onderdrukte schepsel, het hart van een harteloze wereld, en de ziel van zielloze omstandigheden. Het is de opium van het volk.'

Zijn oordeel was trouwens lang zo hard niet als velen denken. Hij zag ook wel dat het een hele zinvolle functie van religie kon zijn, want soms *is* het leven niet te harden. Niemand zal zeggen dat pijnstillers *zinloos* zijn. Maar hij zag vooral dat het mensen ook, zoals drugs nu eenmaal doen, verlamt en passief maakt. Wie zingt: '*Stil maar, wacht maar...*' zal niet snel meer opstaan tegen onrecht en zinloosheid. Nee, die gaat in een hoekje zitten zingen en wachten, zoals een verslaafde zich in een stille portiek schuilhoudt en zich van de ene *shot* naar de andere sleept. En volgens Marx wordt die functie van religie soms ook maar al te gretig gebruikt door de machthebbers die het volk graag stil houden. Een prima middel om de verschillen tussen arm en rijk in stand te houden...

Nieuwe kijk op een oude wereld

Maar ik geloof helemaal niet dat onze tekst deze strekking heeft. Het is geen stil-maar-wacht-maar-prophetie. O ja, het is wel een verwachting van *Gods* ingrijpen. Jesaja schrijft immers dat God zegt: '*Ik* schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Het initiatief ligt bij God. Maar op die nieuwe hemel en die nieuwe aarde liggen mensen niet passief te wachten te zingen. We hebben het gelezen: ze zullen bouwen en planten en oogsten. Zij zullen kinderen baren en werken. Maar niet tevergeefs, niet zinloos, niet zonder vrucht:

'Zij zullen zich niet tevergeefs afmatten
en geen kinderen baren voor een verschrikkelijk lot.'

In dit perspectief van een nieuwe hemel en nieuwe aarde zijn mensen hard aan het werk en sterven aan het eind van een zinvol en voltooid leven. De beschrijving lijkt verdacht veel op onze *eigen* wereld en onze *eigen* aarde. We herkennen er ons huis, onze tuin, ons bedrijf, onze school. Het is geen vreemde plek, het is *onze* wereld, ons bestaan – maar nu bevrijd van de zinloosheid. Dit visioen

toont onze oude wereld, maar nu op een hele nieuwe manier. Nieuw licht valt op een oude aarde, een roos ontluikt uit barre wintergrond.

Een 'zinnig leven hier en nu' – *mooi!* Maar is dat niet net zo oneigenlijk en irreëel als de hoop op een 'volmaakt leven later'? Maakt het zoveel uit, of je het onmogelijke verwacht in het leven hier en nu of het onmogelijke aan de andere kant van het graf? Is het niet allebei opium? Wat maakt het uit?

Het antwoord is: *ja!* Ja, dat maakt zeker uit. Dat maakt zelfs *alles* uit. Het is namelijk precies het verschil tussen het passieve 'stil maar, wacht maar' en Jezus' verontrustende woorden: 'Het Koninkrijk van God is nabij; dus keer je om'. Het stil-maar-wacht-maar-geloof laat je hooguit nog eens omdraaien in je bed, stilletjes wachtend op betere tijden. Maar de boodschap van een Koninkrijk dat hier en nu vlakbij is geeft ons een opdracht om ons te bekeren van de wegen van zinloosheid en moedeloosheid, ons om te draaien (dat is de letterlijke betekenis van bekering!), aan het werk te gaan: 'Ga op pad en zoek het Koninkrijk'. Dit visioen sust ons niet in slaap maar wekt ons en stuurt ons aan het werk.

Het doet er toe!

Misschien denkt u: daar heb je *hem* weer met dat Koninkrijk. Altijd weer dat Koninkrijk en de uitsmijter waarin een opdracht ligt. Waarom nooit eens troost en bemoediging? Ik zal het u zeggen. Omdat ik geloof dat juist *dit* de troost en bemoediging is die de bijbel ons geven wil: ga maar aan het werk, ga leven, ga op pad in het spoor van die nieuwe hemel en die nieuwe aarde, want het heeft zin. *Het doet er toe. Jij doet er toe!* De bijbel geeft ons geen zoete-suikeroomtroost die ons een grote lolly geeft om bij weg te dromen. De bijbel wekt ons, maakt ons wakker, geeft ons reden om te leven: 'Ga op pad! – er is een nieuwe hemel en een nieuwe aarde waaraan je werken kan'.

En niet alleen *ik* zeg dat. Zelfs niet alleen zegt *Jezus* dat als hij ons leert bidden 'Uw koninkrijk kome op aarde zoals het in de hemel is' – nee, vanmorgen lezen we ook precies deze woorden bij Paulus. Luister wat we al eerder lazen:

'Wij sporen u aan, broeders en zusters, iedereen die zijn dagelijks werk verwaarloost terecht te wijzen, de moedelozen hoop te geven, op te komen voor de zwakken, met iedereen geduld te hebben...'

Wie zijn werk verwaarloost omdat hij blijft steken in de zinloosheid moet worden aangepakt. 'Kom op, aan de slag – jij doet er toe!' Daarom roept Paulus

hen en ons op om elkaar liefde en respect te betonen voor het werk dat we doen in de dienst van het Koninkrijk, daarom roept hij ‘Leef in vrede met elkaar!’ Heel zijn oproep in deze brief is een uitroep teken bij de belofte van Jesaja: Leef als burgers van de nieuwe hemel en die nieuwe aarde. Investeer niet in dat wat zinloos is en zinloos maakt. Investeer niet in de oude wereld, maar investeer in liefde, en vrede en gebed en dank.

‘Zie erop toe dat niemand kwaad met kwaad vergelddt en streef altijd naar het goede, zowel voor elkaar als voor ieder ander’ – kwaad met kwaad vergelden, dat is nog eens wat je noemt *zinloos*. Iemand geeft je een klap en dus heb *jij* pijn. Vervolgens geef je een klap terug – nu hebben er *twee* mensen pijn. Hoe zinloos is dat? Elkaar de misstappen blijven nadragen, elkaar blijven vangen op woorden en het verleden steeds weer oprakelen – heeft het ooit wat opgeleverd?

Nee, zegt Paulus: ‘Streef naar het goede, voor elkaar en voor iedereen’. Wie de ander troost maakt niet alleen de ander blij, maar ook zichzelf. Wie geeft uit liefde, verdubbelt de vreugde. Wie een ander vergeven kan ruimt hartzeer op in vele harten. Investeren in het goede – dat is zinvol! En wat zinvol is, is nieuwe hemel en nieuwe aarde.

Advent brengt op de knieën

God zegt: ‘Zie Ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde’. *God* doet dat! Nu al en hier al. Wij kunnen dat niet zelf en niet alleen. Wij kunnen alleen maar *meewerken*: bouwen, planten, leven in die nieuwe schepping naar hartelust.

Advent is de tijd van verwachten. Vanmorgen stellen we onszelf de vraag: verwachten wij *deze* nieuwe hemel en nieuwe aarde? Verwachten wij de komst van Jezus, hier en nu? Geloven we dat die nieuwe schepping al is doorgebroken? Of blijven we ons wentelen in het oude en zingen we alleen maar ‘Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw’, zonder zelf aan dat nieuwe te willen werken?

Paulus besluit met een bede. Laat het vanmorgen ook onze bede mogen zijn:

‘Moge de God van de vrede zelf ons leven in alle opzichten heiligen,
en moge heel onze geest, ziel en lichaam
zuiver bewaard zijn bij de komst van onze Heer Jezus Christus.
Hij die ons roept is trouw en doet zijn belofte gestand’.

Amen.